

Conversa amb Maria Dolors Garcia Ramon, directora de *Documents d'Anàlisi Geogràfica* de 1982 a 1997

Maria Dolors Garcia Ramon ha format part de DOCUMENTS D'ANÀLISI GEOGRÀFICA (DAG) des dels orígens. En va ser directora i cap de redacció des del primer número, aparegut l'any 1982, fins al 1997. Des d'aleshores, és membre del consell assessor de la revista. Els editors i les editores de DAG conversen amb ella sobre el passat, el present i el futur de DOCUMENTS a propòsit del cinquantesim número de la revista i en el context de la situació actual de les publicacions científiques. La conversa té lloc el 18 de maig de 2007 al seu despatx del Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona.

EDITORS (MIREIA BAYLINA, ANNA RIBAS, DAVID SAURÍ): Vostè ha estat a la redacció de DOCUMENTS D'ANÀLISI GEOGRÀFICA (DAG) des del seu origen, fins i tot abans, en l'època de les publicacions anteriors, *Documents d'Anàlisi Urbana*, *Documents d'Anàlisi Territorial* i *Documents d'Anàlisi Metodològica en Geografia*. Com va sorgir la idea d'editar una revista periòdica de geografia al Departament i quin paper hi van tenir aquestes publicacions anteriors?

MARIA DOLORS GARCIA RAMON: És diferent. Publicar una revista és una cosa, i publicar una revista periòdica n'és una altra. Jo crec que la idea inicial de fer una revista la va tenir l'Enric Lluch. Això deuria ser cap al 1973. Ell, de fet, va ser l'ànima dels números previs del DAG, dels pre-DAG que diguem, sobretot dels *Documents d'Anàlisi Urbana*. El va ajudar molt en Jordi Borja, ja que li va proposar molts articles. També la Laura Zumín hi va treballar bastant. Jo vaig entrar més en les altres dues sèries: *Documents d'Anàlisi Territorial* i *Documents d'Anàlisi Metodològica en Geografia*. Hi vaig entrar perquè tenia molt d'interès pels aspectes metodològics i tot just havia acabat la meua tesi. Però, com he dit, la idea inicial venia de l'Enric, fins i tot ell va trobar, a títol personal, el finançament per dur-la a terme: un milió de pessetes del rectorat de la Universitat. La continuïtat i la periodicitat de la revista va ser diversa fins que es va passar a anomenar *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, títol que tractava d'unificar les tres sèries anteriors, això va passar el 1982. El Servei de Publicacions de la UAB, i en particular el seu director, en José Manuel Blecua, em van animar i em van ajudar molt. Jo tot just havia passat les oposicions d'agregat i en Blecua em va convèncer que les revistes havien de ser periòdiques per ser respectades. Aleshores va ser quan vaig agafar-ne la direcció, tot i que m'imposava força, i va sortir el número 1 de DAG. En aquell moment, també vaig sentir que tenia molt de suport per part de l'Enric Lluch, d'en Toni Tulla i de la Pilar Riera. La veritat és que m'hi vaig dedicar en cos i ànima. Ho fèiem tot nosaltres, no teníem secretàries. Recordo que realment era allò que la Maria Villanueva més tard va dir: «DAG is a way of life». Jo m'ho vaig agafar amb molta il·lusió, perquè pensava que la manera que teníem de concebre la geografia humana i social en aquest departament era molt innovadora en el context de la geografia catalana, i no cal dir de l'espanyola (començament de la dècada de 1980 i final de la de 1970). En aquest sentit, veia que era una eina molt important de canvi de la geografia del nostre país. Al Departament, tots estàvem molt cofois del tipus de geografia que fèiem aquí.

E: A començament dels anys vuitanta, hi havia revistes catalanes que funcionaven amb una relativa freqüència, com ara la *Revista de Geografia, Geocrítica, Tarraco*... Quin paper ocupava DAG en el panorama de les revistes científiques de geografia de Catalunya i de l'Estat espanyol?

MDGR: Bé, *Geocrítica* era diferent, perquè inicialment es tractava sobretot de traduccions. Després ja s'hi van publicar més treballs originals. Era molt espe-

cial. I llavors, la *Revista de Geografia*, dirigida per en Vilà i Valentí, era molt oberta a noves idees, sobretot al començament. *Tarraco* sortia de vegades sí i de vegades no. Jo penso que sí, que DAG omplia un buit en la geografia catalana, perquè va començar amb molta empenta potser quan les altres revistes ja no en tenien tanta, en particular la *Revista de Geografia*. Considero que la geografia catalana era molt innovadora en aquells moments. L'any 1986 vaig fer una xerrada a la Societat Catalana de Geografia sobre el paper innovador de la geografia catalana en la geografia espanyola i, en el fons, va ser on vaig començar els meus estudis bibliomètrics sobre la història de la geografia (de la catalana, del gènere, etc.). Vaig fer un curs de doctorat sobre aquest tema.

Després, vaig continuar amb el tema amb la Mireia Belil i la Isabel Clos. Als anys setanta i vuitanta, era claríssim que la geografia catalana tenia un paper innovador a l'Estat espanyol, ara no n'estic segura. En aquest sentit, sí que crec que la revista hi podia representar un paper: estàvem molt més lligats a escoles de fora (franceses, però sobretot anglosaxones, i en Toni Tulla i jo vàrem tenir sempre una inclinació en aquest sentit). Crec que moltes idees noves van aparèixer a través de DAG en aquells moments inicials.

E: Si ens permet, hi ha una cosa que crida molt l'atenció, que és la *Revista de Geografia*, de la UB, que va ser molt innovadora al començament, quan parlava de la geografia de la percepció, amb aquell article d'Horacio Capel..., però, en canvi, a partir de la geografia radical, la geografia humanista i la geografia del gènere, la revista ja havia, com si diguéssim, parat una mica.

MDGR: Hi va haver una raó. En Capel es va dedicar a *Geocrítica* i va deixar més de banda la *Revista de Geografia*. Aquí, en aquest departament, tothom va posar l'esforç en una sola revista i a la UB es van fragmentar; els uns estaven a *Geocrítica*; els altres, a *Revista de Geografia*, i els altres, a *Notes de Geografia Física*. Jo crec que aquest fet és clau per entendre una mica el potencial que podia tenir DAG en aquell moment.

E: Sembla, doncs, pel que diu, que el naixement i les característiques de la revista estaven molt relacionats amb les particularitats del Departament de Geografia d'aleshores.

MDGR: Jo crec que sí. És el biaix cap a la geografia humana, que en això ara molts hi estan en desacord, i que en aquell moment ho defensàvem bastant, perquè pensàvem que la geografia física ja la feien a tot arreu (crec que era una idea de l'Enric Lluch). És podia fer a la Universitat de Barcelona i a gairebé tots els departaments de geografia d'Espanya. Aquí la geografia humana l'havíem entesa com una matèria molt social, i així s'havia pensat des dels inicis de la geografia a la Universitat Autònoma, on l'Enric Lluch va ser una figura molt important. Vàrem fitxar el professor Manel Miró, que era geòleg de formació, perquè en el pla d'estudis s'havia de fer una assignatura de física i volí-

em que es fes bé. I el mateix Miró defensava que no s'havia de créixer per física, perquè ens havíem d'especialitzar en geografia humana. Recordo que una vegada, l'any 1989 o 1990, vàrem anar a la UB on es feia una discussió del nou pla d'estudis (hi participàvem diverses universitats de l'Estat). L'Abel Albet i jo vàrem presentar el nostre pla d'estudis i es va veure que estàvem molt satisfets pel fet de tenir les mínimes assignatures de física i especialitzar-nos en humana.

E: Centrant-nos en aquesta primera època de DAG, com se'n va formar el primer consell de redacció?

MDGR: Bé, a mi em van proposar que en fos la directora des del Departament. La Pilar Riera va tenir un paper important a convèncer-me. Em va acompanyar a les oposicions d'agregada a Madrid i, tot tornant amb el tren, em va dir: «Bé, ara ja tens una mica més de temps i podries dedicar-te a alguna cosa col·lectiva del Departament, com ara la revista». Em va fer molta il·lusió i m'hi vaig dedicar molt, com us he dit. I, llavors, qui va formar part del consell de redacció? L'Enric Lluch, per començar, que sempre em va donar molt de suport en la revista. Curiosament, l'Enric ha escrit poc i ha publicat poc, en canvi, sempre va creure en DAG. En Jordi Borja també hi era (contínuament ens subministrava contactes, etc.), i en Tulla, que sempre hi va ajudar molt. En Joan Sabí, que era molt jove, també en formava part, ja que volíem que hi hagués algú de física, i hi va desenvolupar un paper molt actiu i entusiasta. Bé, la gent jove té molts ànims i penseu que, és clar, és que la feina l'havíem de fer tota nosaltres... Trobar finançament era important i, per exemple, en Joan Sabí es va encarregar de la publicitat d'una editorial. Per les deu mil pessetes que ens donaven, havíem de fer una feinada terrible. A més, vàrem ampliar molt la nostra hemeroteca. Però aviat va venir en Joan Nogué, cap a l'any 1983 si fa no fa.

E: Hi trobem en Joan Nogué des del número quatre.

MDGR: Sí. En Joan Nogué hi va ser decisiu, perquè és una persona amb molta empena (a més, era molt més jove que ara). Ens enteníem molt amb ell, en tots els sentits. Crec que va ser una injecció d'aire fresc impressionant. I ens animàvem mútuament, perquè, de feina, n'hi havia moltíssima. Llavors la feina la fèiem entre en Joan Sabí, en Joan Nogué i jo mateixa.

E: Sobre el nom de la revista, ha comentat que va ser una fusió dels títols anteriors...

MDGR: Em sembla que va ser l'Enric Lluch qui va fer el suggeriment del títol. Això de *Documents* era una idea que ell tenia, i llavors potser vaig ser jo qui

vaig dir: «Per què no un nom més general, com ara *d'Anàlisi Geogràfica?*». Així s'englobaven totes les sèries anteriors i seria una cosa més comuna. Sovint, ara he pensat que és un problema que el títol sigui en català; ho dic pel que respecta a les avaluacions de revistes.

E: Quina era la política editorial dels primers anys?

MDGR: Aleshores nosaltres buscàvem articles. Teníem la idea que hi havia d'haver articles del Departament, però jo trobava que no només havien de ser del Departament. En la major part de les revistes de la geografia espanyola d'aleshores, hi havia un percentatge molt alt d'articles del propi departament. Aquí n'hi havia, però nosaltres sempre buscàvem en cada número gent important i amb idees una mica innovadores. També es van fer moltes traduccions d'articles nous, i les fèiem nosaltres mateixos. O sigui, buscàvem articles, però la gent no ens n'enviava gaires. A més, volíem articles de personatges de pes que donessin nom a la revista. I de seguida vàrem fer resums en anglès, perquè volíem enviar-ho a tot arreu (això no era gaire corrent, llavors). Aquesta qüestió sí que la vàrem tenir molt clara des del principi. I també en francès, és clar.

E: En quin moment es van començar a rebre articles, en lloc d'haver-los d'anar a buscar?

MDGR: Va ser d'una forma molt paulatina. No ho podria dir.

E: Creu que hi va haver algun factor que ho determinés?

MDGR: Mentre vaig ser directora, sempre vaig intentar buscar articles de fora, perquè penso que s'havia de donar el to (a part dels que ens arribaven del Departament). Volíem textos de gent coneguda i de gent no tan coneguda que prometia i que era innovadora en diverses metodologies. Inicialment, vàrem dir que volíem especialitzar-nos en Amèrica Llatina, no sé si està escrit enlloc. A l'hora de la veritat, ha estat molt més difícil. Moltes vegades han estat articles demanats. Crec que vàrem començar a tenir problemes amb els articles demanats a l'hora d'adaptar-nos al sistema dels censors. Llavors va ser molt més complex.

E: Quan s'inicia el sistema d'avaluació externa?, per què?

MDGR: Crec que els censors hi van ser cap al 1987. Hi havia el problema del finançament, que era bàsic, ja que el Departament havia de pagar-nos molts diners i ens havíem d'espavilar com fosc. La DGICYT va treure una convocatòria per finançar revistes (els socialistes als anys vuitanta van fer molt per

la recerca i les universitats), i una de les característiques que donava més punts era tenir el sistema de censors anònims. Nosaltres hi creïem, però ens feia por la feinada que comportaria... Amb tot, en Joan Nogué em va animar i ens vàrem decidir a fer-ho, encara que no tothom a la revista ho veiés clar. DAG va ser una de les primeres revistes de geografia que va incorporar els censors. Pot ser en relació amb aquest fet que s'hi van començar a incorporar becaris (recordo al principi l'Antoni Durà i la Mireia Baylina). Llavors, és clar, ens ajudaven molt, i entre tots ho feiem tot. Recordo que en dèiem el «petit comitè». Ens reuníem cada divendres de nou a onze i hi havia molt bon ambient. Tornant al sistema de censors, en Joan Nogué hi va ser bastant important, perquè ell no hi trobava tants problemes. Jo vaig veure el que passaria —perquè era al consell de redacció d'algunes revistes estrangeres que l'aplicaven—, però vaig pensar que s'havia de fer. Jo penso que les revistes hi guanyen molt, però també hi perden algunes coses bones. Quan tens avaluadors externs, les publicacions no poden tenir una política editorial tan clara, perquè els *referees* tendeixen a homogeneïtzar-les. Abans hi havia el director de la revista i el consell assessor, que podien ser més actius (o directes) en els continguts que s'editaven. Podies portar una política editorial molt més clara, per aquest motiu, era més fàcil escollir uns temes determinats. No és que no es pugui fer amb el sistema d'avaluadors externs; per exemple: tenim uns quants números de DAG que són monogràfics, però potser és més difícil. Si només es publica el que arriba i passa per censors, corres el perill de dispersar-te. A més, si respectes el sistema de censors —que és força aleatori, amb tots els aspectes bons que això suposa—, algunes vegades pots tenir alguns disgustos; per exemple: algun article que jo creia que era interessant que no es va poder publicar o a l'inrevés, algun article que a mi no m'agradava gens i que, en canvi, hi va sortir. Però això s'ha d'acceptar, perquè, a la llarga, la revista hi guanya. I la comunitat científica havia decidit (i ara encara més) que això és el que funciona. Per tant, doncs, jo creia que DAG havia de jugar fort en aquell moment en aquest sentit. Ja fa vint anys d'això. De fet, vàrem ser una de les primeres revistes de geografia a l'Estat espanyol que va adoptar aquest sistema.

E: Podria establir algun moment clau en què la revista començà a ser coneguda?

MDGR: Jo crec que uns números que es van conèixer molt van ser els pre-DAG, cap a finals dels anys setanta; alguns d'urbana i el de la geografia radical i marxista anglosaxona. Això ens va ajudar molt i va donar empenta i prestigi a la publicació. Ens van conèixer a Espanya i també a l'Amèrica Llatina, pel que he sabut després. I també a Portugal. Són els llocs on inicialment ens van conèixer més (tot i que alguns col·legues nord-americans m'animaven molt a seguir). Jo diria que, cap al número deu o dotze, DAG ja estava bastant establerta i ja es veia que era una cosa contínua. Però no voldria assegurar un número, potser m'ho hauria de mirar una mica més.

E: Com es va decidir la llengua de la revista?

MDGR: Que la revista s'havia de publicar en català no ens ho vam ni plantejar, ja ho donàvem per fet. DAG era una eina per fer conèixer la geografia tal com es concebia aquí al Departament de Geografia. I el Departament de Geografia era d'una universitat catalana, per tant, s'escriuria en català. El que passa és que, jo personalment, mai no vaig considerar que fos cap problema que s'hi publicuessin textos en castellà. Vaig ser la primera a qui m'era més fàcil editar, en èpoques de la meua vida, en castellà. A mi em va agradar molt això que la revista pogués ser bilingüe. Feia la impressió que no era una publicació tancada. No es va plantejar mai com un problema, tot va sortir de manera molt natural.

E: Al número u ja hi ha un article teu en castellà i al dos, un de l'Antoni Tulla.

MDGR: Crec que no es va discutir i que es veia com quelcom natural entre la gent del consell. Alguns dels pre-DAG havien estat totalment escrits en aquesta llengua. Potser vàrem rebre crítiques d'alguns sectors de subscriptors. Cap al número cinc, recordo que, com a directora, vaig rebre una carta d'un subscriptor que em deia: «Em dono de baixa d'aquesta revista pel poc ús que se'n fa del català», cosa que no era veritat en absolut. El que sí que s'havia discutit, de vegades, era si es publicaven alguns articles en anglès o en francès. En aquell moment, crèiem que hi havia d'haver un mitjà d'expressió del nostre país que fos en català i en castellà, perquè ja hi havia uns altres fòrums on es podia publicar en anglès i en altres llengües. Això d'una banda. I, d'una altra, perquè no ens vàiem amb cor d'editar articles en anglès o en francès, ja que en unes altres revistes que ho feien, hi havia molts errors lingüístics. Una altra cosa ben diferent eren els resums en anglès i en francès, que ens els feiem corregir per gent experta.

E: Un altre aspecte que crida l'atenció és la composició del consell de redacció, que era format únicament per persones del Departament. Això també va ser fet expressament?

MDGR: Vàrem pensar que la revista era del Departament i que només hi havien de ser les persones que realment hi donaven idees i hi treballaven. Més endavant, hi vàrem haver d'introduir un consell extern, a fi que ens aportés prestigi..., i també perquè ens atorgava punts quan demanàvem subvencions. Però és que..., bé, tots sabíem molt bé el que passava. Jo havia estat en força consells de redacció de revistes estrangeres i molt sovint hi fas molt poca feina. En canvi, quan tu poses el currículum... Potser no vàrem voler ser una revista estàndard de bon començament, però bé, no sé si ens vàrem equivocar en això.

E: Com va sorgir la idea d'intercanviar DAG amb altres revistes científiques de geografia del món?

MDGR: Els intercanvis vénen des del començament de DAG. Precisament, una de les condicions número u per establir intercanvis és ser una revista periòdica i publicar almenys dos números a l'any. Això m'ho va dir, me'n recordo, en José Manuel Blecuca el primer dia, quan vaig agafar la direcció de la revista. Vàrem fer un gran esforç en els intercanvis, ja que la UAB ens donava diners per aquest concepte. Fèiem una gran quantitat de campanyes d'intercanvi; agafàvem llistes de revistes importants de diversos països i els escrivíem cartes: les unes en anglès, les altres en francès. Potser n'enviàvem cent quaranta i ens en contestaven unes trenta. I algunes ens deien que sí i unes altres, que no. Cada any fèiem, a principi de curs, el que la Maria Villanueva anomenava «la campanya d'intercanvis» (la Maria s'hi va incorporar una mica més tard que en Joan Sabí i en Joan Nogué, però també hi va ser molt important). En aquesta qüestió, ens va donar idees en Marc Mayer, que era el director de *Faventia*. En Marc Mayer també era jove i portava *Faventia* amb il·lusió, perquè per això necessites moltes hores i molta empenta. Anaves amb cotxe i savaves: «Ah! Ara es podria fer això i després podríem fer allò altre». Llavors tot era més manual i, sobretot, més voluntarista. Teníem una altra manera de treballar en aquell moment, potser per necessitat, però també era molt agradable fer-ho així, perquè ho barrejàvem tot..., la feina amb l'oci, en podríem dir. Potser en la meua vida he pecat sempre del mateix, de barrejar-ho tot. DAG va arribar a ser la revista de la UAB amb més intercanvis, per sobre dels tres-cents. Al començament, va haver-hi algunes de les revistes bones que els van acceptar.

E: Com ara *Economic Geography*, entre moltes altres.

MDGR: Inicialment, sí, però, després, les revistes que van per mitjans comercials no intercanvien. En canvi, les publicades per universitats sí que intercanvien. Les comercials només si tenies algú conegut al consell de redacció..., però es va fer cada vegada més difícil. També cal dir que alguns dels intercanvis eren «fulls parroquials». Aquesta és una expressió de l'Enric Lluch, tot i que ell deia que els fulls parroquials també eren útils: «Per què no? Si t'arriben, doncs és interessant». N'hi havia algunes que eren molt interessants. Llavors vàrem rebre moltes revistes locals, però també, per exemple, totes les de les universitats alemanyes i les de les angleses.

E: Amb el pas dels anys, es va pensar a formalitzar la coedició amb una altra universitat, amb la Universitat de Girona.

MDGR: Bé, perquè..., era natural. Girona va tenir universitat a partir de l'any 1990 o 1992, no? Aleshores, la coedició era una mica la via natural que calia

seguir, penso, perquè en Joan Nogué havia estat sempre molt actiu, i a través d'en Joan també havia vingut gent més jove, com ara l'Anna Ribas.

E: Sí, el 1994.

MDGR: Ja. El procés administratiu, però, va ser bastant llarg. Vàrem haver de fer un conveni. I, llavors, hi havia el problema de veure com es finançava i en quina proporció es feia. A més, ho havien d'aprovar totes les instàncies de la Universitat i també els dos departaments i les seves executives. Això del conveni va durar tres anys (jo crec que era directora del nostre departament quan es va aprovar). Era la via natural, i penso que va donar més força a la revista. Jo sempre he cregut que, a Catalunya, no hi podia haver tantes revistes de geografia, si volíem que fossin de prestigi. N'hauríem de fer una o dues. Nosaltres ja ens vàrem unir i crec que *Revista de Geografia* també ho va intentar amb les de Lleida i Tarragona. Considero que la història de la col·laboració i la coedició amb Girona ha estat un èxit. Penso que ens ha donat molta força.

E: DAG ha estat com el mirall del Departament. Vostè ha dit que la recerca que es feia al Departament tard o d'hora sortia a la revista.

MDGR: Bé, sí que és veritat, que ha estat un mirall del Departament, tot i que sempre volíem rebre articles de fora. Ha volgut ser plural, però també de la gent més activa de dintre de DAG, de la gent que, des de fora, feia propostes i de la gent que estava disposada a treballar més. Per exemple, en relació amb els exemplars monogràfics, una de les condicions que hi posàvem era que havien de trobar finançament extern (sempre anàvem malament de diners...). Per exemple, el número 9-10 el va finançar l'Institut d'Estudis Metropolitans; el 14, que va ser el primer sobre gènere, es va finançar amb la subvenció del Instituto de la Mujer de Madrid (per això quasi tot és en castellà). I això de buscar finançament va frenar algunes persones. No sé si algú mai se'n va sentir exclòs. A mi em fa la impressió que els números monogràfics reflecteixen sobretot la gent que era més activa. Per exemple: això es va veure també molt clar amb els monogràfics que es van publicar en l'etapa que l'Abel Albet era coeditor, que, per cert, hi va fer una feina excel·lent.

E: Mirant enrere, creu que hi ha algun corrent de pensament o alguna temàtica que hagués hagut de ser més present a DAG?

MDGR: Jo crec que hi ha coses del Departament que no hi han sortit, com ara, per exemple, el turisme. El tema del medi ambient..., hi ha sortit molt més tard, però considero que va ser així perquè també es va desenvolupar més tard al Departament. No ho sé..., el tema de les tècniques, que crec que en aquest departament també s'hi ha treballat molt, en Tulla ja se'n cuidava més

o menys, però potser els que eren més experts en això no tenien tant d'interès a publicar aquí.

E: Hi havia alguns monogràfics més «quantitatius», com ara el de la Regió Metropolitana...

MDGR: El 9-10... Jo crec que potser no hi ha hagut prou interès a publicar aquí. No ho sé. No et podria dir gaire clar si hi ha algun tema que n'hagi quedat marginat..., almenys ara no em ve al cap. De fet, quan tenia interès en alguna cosa, sempre vaig intentar que sortís. De vegades, ho vaig aconseguir; de vegades, no.

E: DAG ha publicat tretze números de caràcter monogràfic, totalment o parcialment. Com veu la publicació d'aquests exemplars monotemàtics?

MDGR: Penso que els semimonogràfics són molt diferents dels monogràfics, i jo sóc molt partidària dels semimonogràfics. Ara estic pensant, per exemple, en *Gender, Place and Culture*, que n'acaba de fer un i que en publica diversos d'aquest tipus. El problema de la majoria de monogràfics és que cal esperar molt els articles que arriben i és un problema. Els semimonogràfics fan que el problema no sigui tan greu; ara, també és l'única manera de què disposa una revista per tenir una política editorial. O sigui, jo crec que hi ha d'haver un equilibri. Les revistes importants tendeixen a fer això.

E: Però cada vegada publiquen més números a l'any.

MDGR: Bé, en publicar més números a l'any, es poden programar més semimonogràfics o fins i tot monogràfics. Ara bé, penso que DAG tampoc no s'ha de convertir en l'ISI espanyol; també crec que la nostra revista encara ha de tenir una política editorial i no només dependre del «lliure mercat». Considero que hi ha d'haver monogràfics i semimonogràfics; que val la pena perquè, si no, no hi ha política editorial. És difícil, però, trobar-hi un equilibri.

E: Quant a l'estructura de la revista, dividida principalment entre els articles de fons i els estats de la qüestió i documentació, és cert que hi va haver la intenció de fer-hi com un *Progress in Human Geography* en aquest sentit?

MDGR: Bé, volíem ser més coses. També pensàvem que hi havien de sortir textos que no tenien la categoria d'article o l'entitat d'article. Per això ens vàrem inventar aquesta terminologia de «Documentació» inicialment, i després hi vàrem posar «Estats de la qüestió». Ara bé, jo, per exemple, un dels articles que estic més contenta d'haver escrit, «Exportación de petróleo y desarrollo económico: una tipología», es va publicar en aquesta segona part. Hi ha una recer-

ca al darrere. Sí que hi havia la idea del *Progress in Human Geography*; però no sé si ho vàrem fer gaire. D'«estats de la qüestió», pròpiament, no sé si n'hi ha gaires. A *Progress* els costa molt això. Però vaja, potser és una cosa que us podeu proposar, i si ho planifiqueu una mica bé...

E: Després també hi ha el tema de les ressenyes.

MDGR: Sí. Les ressenyes. Vàrem dir que no podia sortir cap número de la revista sense ressenyes. Costava molt, i encara hi deuen tenir problemes per obtenir-ne, oi?

La idea que hi havia al darrere, ho recordo discutint-ho alguna vegada amb el Joan Nogué, era que fossin llibres interessants escrits en català, però també publicacions estrangeres..., les de fora més interessants que es trobessin. Podien ser de l'Estat espanyol, però no necessàriament. Teníem interès en coses molt noves. O bé de França o bàsicament del món anglosaxó; i després, també catalans, evidentment, ja que era una revista que es publicava a Catalunya. Crec que, a les primeres etapes, ens van conèixer bastant per les ressenyes que es feien de llibres d'aquí o de fora. Agradava molt perquè feiem ressenyes de llibres bastant nous d'altres llocs. Nosaltres vàrem insistir molt en la política de ressenyes. Però ens costava molt.

E: Totes les revistes tenen el mateix problema.

MDGR: Sí, però és molt important, perquè constitueix una finestra cap enfora. Nosaltres volfem ser com una finestra cap enfora amb les ressenyes. Cap enfora, i després cap endins en el cas de Catalunya. Ara teniu el Pau Alegre que us pot ajudar amb això, nosaltres amb Catalunya no vàrem tenir gaire èxit i molt poca gent les escrivia.

E: Un altre tema, que també és força particular d'aquest departament i un interès seu en concret, és la qüestió del gènere. Podria fer una lectura retrospectiva de DAG des d'aquest punt de vista?

MDGR: Bé..., i tant. DAG és la revista espanyola de geografia que ha publicat més sobre gènere; això és evident. I, a través d'aquests temes, hi han entrat moltes idees. A mi em sembla que això reflecteix una mica la feina i la recerca que s'ha fet al Departament i, en particular, per part del grup que jo he liderat des de mitjan anys vuitanta. El primer article que vaig publicar sobre gènere, em sembla que va ser a DAG, l'any 1985. Va ser com una ressenya ampliada d'un llibre clau, *Geography and Gender*. Recordo que vaig conèixer el tema del gènere i el llibre en un congrés de l'Institute of British Geographers, a Durham, el 1984. I em sembla que en vaig fer la ressenya molt poc temps després. Fins i tot amb la Gemma Cànoves havíem dit de traduir aquest llibre... I va ser

una llàstima, perquè s'hauria hagut de traduir, però ens vàrem empantanegar i al final no es va fer. Però sí... el tema del gènere és un reflex de la gent que ha estat activa a DAG, em sembla. És el que us deia abans: hi ha més gènere perquè potser hem estat més actives. Però no crec que perquè hi hagués gènere, algú en quedés exclòs.

E: I en relació amb el gènere en l'autoria dels textos, en la perspectiva feminista dins del consell de redacció i assessor...?

MDGR: Crec que sí, evidentment, si en fas una anàlisi bibliomètrica... DAG té moltes més autores dones —fins i tot en els primers números, on no es va publicar res de gènere— que *Revista de Geografia* i que, no cal dir-ho, *Geocrítica*, que, en els cent números que n'han sortit, em sembla que hi ha un 1% de dones, si és que hi és. En aquest sentit, constitueix també un mirall del Departament, perquè hi publicava un percentatge molt alt de dones. I quan demanàvem articles a fora, no crec que penséssim que l'autor en fos un home o una dona. Més aviat deuen ser homes els autors dels articles de fora. Quant als temes de gènere, em temo que hi ha pocs geògrafs que treballin en aquestes qüestions, i quan hi ha hagut monogràfics de gènere, la majoria dels autors són dones. En Toni Tulla va publicar un article sobre l'activitat agrària de les dones del Pirineu, jo sempre el poso d'exemple.

E: D'uns anys ençà, hi ha molt d'interès en la qualitat de les revistes mesurada amb criteris que provenen del món anglosaxó i classificades segons índexs d'impacte. En la seva etapa com a directora, va pensar que això podia ser important?

MDGR: Em sembla que a l'Estat espanyol, a la geografia espanyola, d'això, no se'n va començar a parlar fins fa uns nou o deu anys, com a màxim. Crec que les llistes aquí es van confeccionar fa uns cinc anys (em refereixo a l'IN-RECS). O sigui, mentre jo vaig ser directora no se'n parlava gaire. Crec que més aviat teníem al cap si la revista gaudia de prestigi o no, però no si estava indexada en llistes concretes. Aleshores DAG era considerada una de les quatre millors revistes que es publicaven, que eren: *Estudios Geográficos*, *Anales de Geografía de la Universidad Complutense de Madrid*, *Eria* i *Documentos*. Em penso que això ho provocava el consens general que hi havia en aquell moment, però les llistes no hi eren en absolut. El que teníem clar era que volíem fer una revista, això sí, de qualitat. És que crec que complíem tots els requisits (resums en diverses llengües, data d'arribada i d'acceptació dels articles, etc.). Perquè sí que ens havíem d'emmirallar en les revistes importants de fora. Jo sempre he pensat que, per contrarestar les llistes de l'ISI, s'ha de confeccionar una llista europea.

E: I ara que potser es pot mirar la revista amb una distància relativa, des del consell assessor, com veu DOCUMENTS?

MDGR: Bé, jo la veig com a més professional. Primerament, vosaltres ara teniu una mica més d'ajuda que en el nostre cas. Disposeu d'ajuda administrativa si cal, també d'Internet i sou tres..., a més, els textos us poden arribar d'una altra manera. Però també penso que hi va haver èpoques en les quals en Joan Nogué em va ajudar moltíssim. Jo ho veig tot més professional, fins i tot, per exemple, aquestes reunions que vosaltres feu d'onze a una amb un temps limitat. A més, ara us organitzeu d'una manera molt eficient. Jo diria que potser hi havia una línia editorial més clara abans que ara, però no ho sé. Això crec que també ho ha portat el sistema dels *referees*. Actualment, hi ha també molts monogràfics. Un monogràfic que s'ha citat molt és el de les geografies culturals, per exemple. I és clar, de vegades fas el do de pit en coses d'aquestes, com el de l'anàlisi de la geografia radical. Era un tema molt nou i es va conèixer de seguida per tot l'Estat espanyol, això l'any setanta-set o setanta-vuit.

E: Darrerament, el consell assessor va prendre la iniciativa de publicar en anglès una part petita d'articles. Com ho valora?

MDGR: Hi ha revistes que això fa molt temps que ho fan. Ara em vénen al cap publicacions franceses que s'hi van posar a finals dels anys vuitanta. I aquí alguna vegada s'havia plantejat. Penso que, si s'ha de publicar en una altra llengua que no sigui català o castellà, evidentment, ha de ser en anglès. Això ho veig molt clar. I crec que és bo, que en el fons potser sí, però..., l'únic que s'ha de mirar és que algú pugui editar bé l'anglès. És l'única pega que hi veig en aquests moments. Però em sembla que aquí hi ha gent en altres disciplines que fan totes les revistes en anglès. No considero que s'hagi d'arribar a això precisament. Fins i tot els mateixos italians ho fan també en algunes disciplines de ciències socials i humanitats. O sigui que, potser en el futur..., d'aquí a uns quants anys, vés a saber què es pot plantejar. Però, de moment, crec que es tracta d'un pas important.

E: Vostè ha estat membre de la Comissió de la Recerca de la Universitat Autònoma. Creu que la Universitat ha donat prou suport institucional i econòmic a la revista? Quines iniciatives creu que s'haurien d'emprendre per potenciar-la?

MDGR: Vejam, jo penso que va costar molt, però que l'Autònoma va respondre bé. I després jo vaig estar a la Comissió de Recerca quan començaven a donar ajudes a les revistes. I llavors posaven el llistó molt alt per concedir-les. Crec que ha respost força bé, però no sé què passarà al llarg dels propers anys.

E: Per tal d'agilitar el procés d'edició, algunes revistes científiques traspassen aquest procés a editorials comercials. Com ho valoraria això per a DAG?

MDGR: No ho sé, no crec que hi hagi altres revistes de la Universitat que ho hagin fet, això. És marxar una mica del canal de les revistes de l'Autònoma. Nosaltres vàrem patir molt aquesta circumstància, és ben veritat: el Servei de Publicacions funcionava perfectament i ho feia molt bé, però era lentíssim. Llavors, per exemple, el número 8-9 el vàrem enviar fora i el van fer molt malament, però vàrem avançar temps. A més, hi havia el problema que si en donàvem la publicació a fora, el finançament disminuïa. Aquesta qüestió de la lentitud, crec, hi ha estat sempre i és molt complicat de resoldre. Bé, jo ara veig que a l'Institut d'Estudis Catalans passa si fa o no fa el mateix, de forma que *Treballs de la Societat Catalana de Geografia* la fem a través d'una editorial de fora. Però, és clar, probablement no surt de la manera com hauria que sortir.

E: Recentment es parla força del format de les revistes científiques, en paper o en digital, i es tem que el paper acabi desapareixent. DAG és present en tots dos sistemes. Quina opinió en té sobre aquesta qüestió?

MDGR: Considero que és crucial publicar-la en format paper i en digital. És el que fan les bones revistes. Tinc la impressió que el problema és que, llavors..., la gent no te la compra. D'altra banda, crec molt en la paraula escrita i en el paper, però no sé com es conservarà en un futur. Per exemple, hi ha revistes que se n'han sortit molt bé, com ara *Scripta Nova*, que dirigeix l'Horacio Capel.

E: Per acabar, ens agradaria conèixer què ha suposat DAG pel Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona i què ha suposat per a la trajectòria professional de vostè haver treballat a la revista.

MDGR: Penso que ha estat un actiu molt important per al Departament. Crec que ens han conegut molt en aquest departament a través de DOCUMENTS D'ANÀLISI GEOGRÀFICA, a la Península i a l'Amèrica Llatina. Em fa la impressió que ens ha donat prestigi. A veure..., crec que també ha estat, sobretot al principi, un element d'innovació molt important. Ara pots ser més difícil, perquè el nostre nivell és semblant al d'altres universitats de l'Estat. Quan la geografia catalana es diferenciava molt de l'altra, va tenir un paper pioner important: d'introducció d'innovacions, d'enfocaments nous, d'una concepció de la geografia humana molt social.

Quant a la consideració sobre què ha representat personalment, això és tota una altra qüestió. Ha significat molt. És a dir, hi va haver molts anys de la meua vida, des que vaig començar a encarregar-me d'alguns pre-DAG, cap al 1976 i el 1977, que m'hi vaig dedicar moltíssim i ho vaig fer amb molt de gust. Són vint anys de la meua vida acadèmica. La veritat és que jo m'il·lusiono pels projectes i, en aquest sentit, m'hi vaig il·lusionar molt. També veia que era impor-

tant per al Departament i que aquest em donava suport. A més, jo sempre he dit que he cregut en la lletra escrita. A part, com que la revista va constituir en bona part un mirall de la feina que es feia aquí en aquells anys setanta i vuitanta, l'única manera de conèixer-la va ser a través de DAG. I com que a mi m'ha agradat estudiar la història de la geografia, hi penso, en això: DAG serà la manera de saber i de conèixer el paper que va tenir la UAB a introduir una concepció molt social de la geografia —tal com ja he dit abans, una concepció certament influenciada per l'Enric Lluch—. I, en aquest sentit, jo m'hi vaig sentir molt implicada i molt realitzada. A més, per a mi ha estat molt agradable treballar amb els diversos equips de DAG que hi ha hagut en cada moment, sempre s'hi ha viscut molt bon ambient o l'hi hem sabut crear. Tu David també hi vas estar implicat, tu hi vas fer les normes de gènere, oi?

DS: Sí.

MDGR: Jo sempre explico que va ser un home, en David Saurí, qui les va fer. Era cap l'any 1991 o 1992, molt aviat comparat amb altres revistes. I sempre ho poso d'exemple. O sigui, hi havia il·lusió en aquest sentit... Els equips de gent jove que hi van treballar, ho van fer amb molt de sentiment d'equip. La Maria Villanueva va ser molt important en aquest aspecte. També hi va fer moltes traduccions i molta feina.

Si ho enfoquem des d'una perspectiva més acadèmica, en aquest país no sé si es valora gaire que puguis ser director o directora d'una revista. Tinc la sensació que m'han valorat més pel que he publicat que no pas per això. Actualment, deu ser diferent, perquè s'atorga molta importància a les revistes per a les avaluacions de trams, etc. En canvi, a fora sí que m'ho van valorar... Jo no vaig poder fer mai el que vaig voler amb la revista, ni en tenia ganes ni tampoc no podia si ho hagués volgut fer. En aquest sentit, no sé si acadèmicament em va servir de gaire.

E: Hi vol afegir alguna altra cosa?

MDGR: Crec que és molt important que tingueu il·lusió en això. Considero que la revista està en molt bones mans i, a més, que la gestionen professionals, en el bon sentit de la paraula. Veig que els editors us enteneu molt bé entre vosaltres, i això és molt important, sabeu? En aquest sentit, crec que vosaltres us podeu plantejar com a objectiu ser el *number one*, però, a la vegada, no podeu perdre de vista que s'ha de tenir una política editorial pròpia i una sèrie de conceptes ben clars... Vosaltres en sou capaços i, a més, disposeu de les eines i de la il·lusió. Això té molt de valor.

E: Vejam si estem a l'altura de les circumstàncies.

Moltes gràcies.